

4. DEELGEBIEDEN

Munnikenland bestaat uit vijf deelgebieden, met ieder een eigen identiteit:

- a. Buitenpolder Het Munnikenland*
- b. Den Nieuwendijk & de Boezem van Brakel*
- c. De Waarden bij Loevestein*
- d. Brakelse Benedenwaarden*
- e. Gandelwaard*

Ontwikkelen met ruimtelijke kwaliteit betekent het benutten en versterken van de kernkwaliteiten van deze deelgebieden. In dit hoofdstuk worden per deelgebied de kernkwaliteiten, opgaven en ontwerpprincipes weergegeven.

Buitenpolder Het Munnikenland

Kernkwaliteit

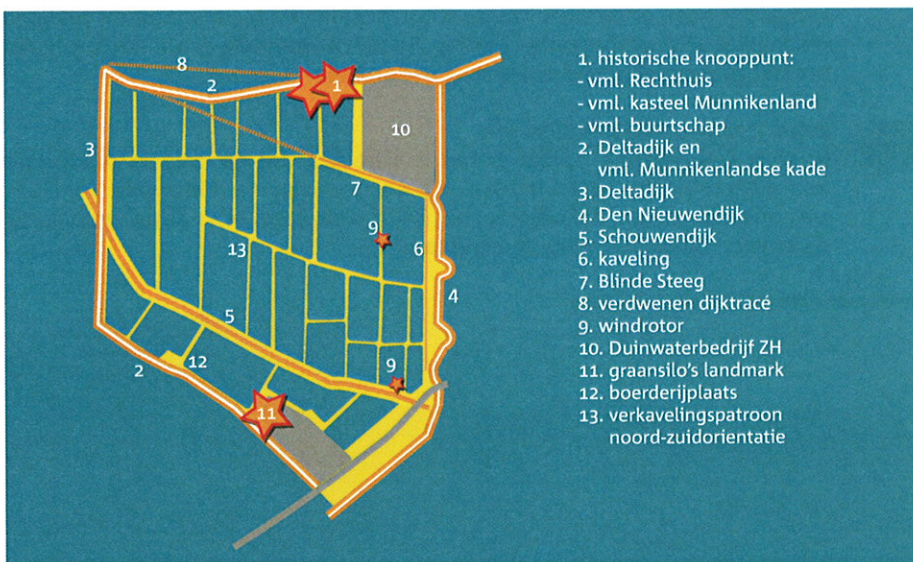
De polder Het Munnikenland ligt op de overgang naar het kommenlandschap. Het is laaggelegen en vlak. Karakteristiek voor de polder is de leegte. Belangrijke dragers van de ruimtelijke structuur zijn de omringende dijken (kenmerk van een polder, ingeslotenheid) en het kavelpatroon. De Schouwendijk slingert door de polder. De Blinde Steeg is een relict van historische ontsluiting.

Ontwerppogave

Buitenpolder Munnikenland: riviernatuur in kom, in een cultuurhistorisch patroon

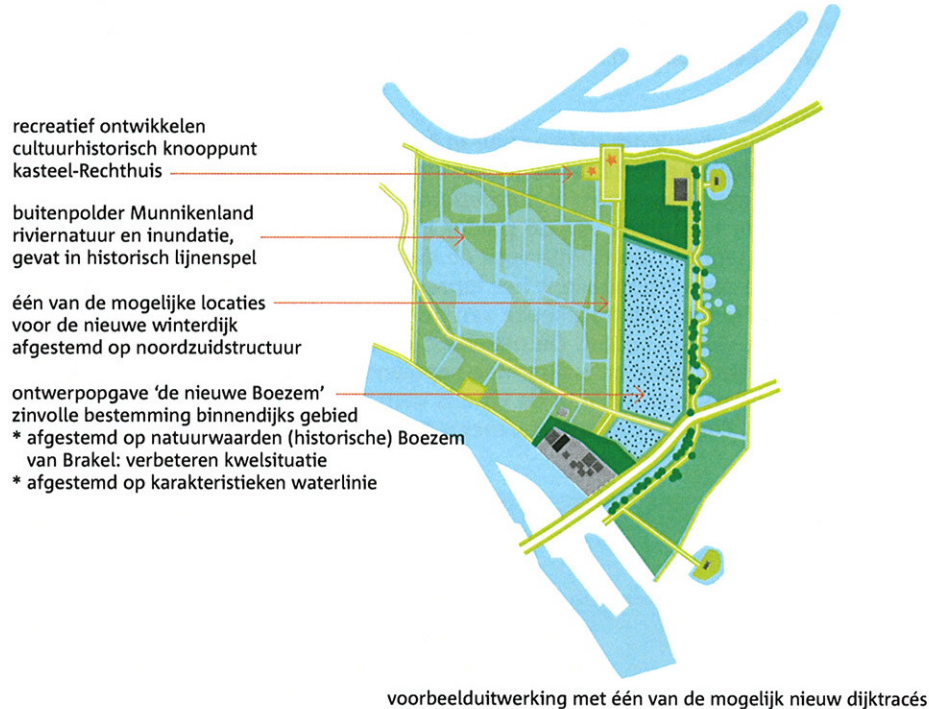
De polder Het Munnikenland zal de meest ingrijpende ruimtelijke verandering van het plangebied ondergaan. Hier ligt de opgave voor de dijkverlegging. De huidige winterdijk, nu de westgrens van de polder Het Munnikenland, moet in oostelijke richting verlegd worden om ruimte voor de rivier te maken.

De belangrijkste ontwerppogave is het inpassen van de nieuwe dijk in de karakteristieken van de polder. De tracékeuze van de dijk bepaalt de ontwerppogave voor de herinrichting van de polder. De nieuwe dijk trekt de nieuwe grens tussen binnen- en buitendijks gebied en is daarmee bepalend voor het toekomstig gebruik en de daarbij passende inrichting. In de visie is vastgelegd dat de hoofdkoers van het gebied natuur is. Functiecombinaties, met o.a. de landbouw, moeten nader worden onderzocht.

BLAUW: wateropgave is leidend

- maak gebruik van vlakvormige afstroming**
 Geef het water meer ruimte door het gebruik van vlakvormige afstroming. Dit sluit aan bij het natuurlijk overstromingsprincipe van de rivier in de komgronden.

vlakvormige afstroming in rivierkom

ruimte voor ooibos (afhankelijk veiligheid)

van binnendijkse landbouwpolder naar buitenpolder met riviernatuur

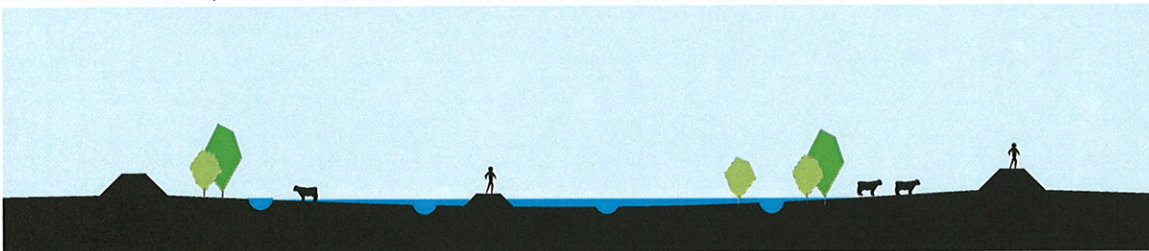
GROEN: rivierdynamiek stuurt natuur

- ontwikkel riviernatuur in de toekomstige buitenpolder: rivierkomsysteem of getijdendynamiek**
 Werk voor de polder twee opties uit voor besluitvorming: een inrichting afgestemd op het natuurlijk functioneren van het rivierkomsysteem en een inrichting afgestemd op het benutten van de getijdendynamiek.
- benut het rivierwater voor het verbeteren kwelsituatie boezem van Brakel**
 Het rivierwater nabij Den Nieuwendijk brengen biedt kansen om de kwelsituatie voor de Boezem van Brakel te verbeteren. Als de nieuwe winterdijk ten westen van Den Nieuwendijk gelegd wordt, kan er een nieuwe boezem tussen deze beide dijken worden aangelegd.
- stem de natuurontwikkeling af op variatie in de ondergrond**
 De ondergrond van Het Munnikenland bestaat uit laaggelegen, natte komgronden en hogere delen (overslaggronden). Benut deze verschillen voor het ontwikkelen van variatie in natuurwaarden.
- ruimte voor ooibos**
 Vanuit rivierecologisch oogpunt is ontwikkeling van ooibos in het plangebied gewenst. Het is van belang ooibosontwikkeling af te stemmen op de gewenste openheid van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. De polder Munnikenland is geen onderdeel van de schootsvelden en biedt vanuit dit perspectief ruimte voor ooibosontwikkeling. Nader rivierkundig onderzoek is nodig om het aspect veiligheid te kunnen beoordelen.
- maak hoogwatervluchtplaatsen**
 In deze laaggelegen polder is het van belang dat de grazers voldoende hoogwatervluchtplaatsen hebben. De hooggelegen terreinen van het Duinwaterbedrijf, dijken, dijkrelicten, het bedrijventerrein of voormalige boerderijplaatsen bieden aanknopingspunten.

GOUD: cultuurhistorie als leitmotiv

- stem tracé van nieuwe bandijk af op historisch kavel- en dijkenpatroon**
De polder Het Munnikenland en Den Nieuwendijk kenmerken zich door de noordzuidrichting. Deze richting is van oudsher structuurbepalend voor het gebied. Het is van belang de nieuwe ingreep in dit historisch perspectief te plaatsen.
- herstel de zomerdijken, herstel de historische buitenpolder**
De verplaatsing van de huidige winterdijk is een kans om het historisch zomerdijkpatroon te herstellen. Door de winterdijk te verlagen tot zomerkade wordt de historische Munnikenlandse kade, tevens onderdeel van de hoofdweerstandslinje van de NHW, van het Rechthuis tot Loevestein in ere hersteld. Door de Deltadijk (noordzuid) om te vormen tot zomerkade blijft de ruimtelijke begrenzing tussen de buitenpolders Het Munnikenland en de Waarden van Loevestein bestaan.
- benut het kavelpatroon voor herinrichting**
Het is van belang het kenmerkende noord-zuid gerichte kavelpatroon te benutten voor de toekomstige inrichting. Denk hierbij bijvoorbeeld aan een recreatief padenstelsel afgestemd op dit cultuurpatroon.
- maak de historische inundatievelden zichtbaar**
De Polder Munnikenland is één van de inundatievelden van de Hollandse Waterlinie. Maak dit zichtbaar in de toekomstige inrichting.
- behoud en benut de Blinde Steeg**
De Blinde Steeg is een cultuurhistorisch relict van de voormalige oost-westontsluiting. Het is van belang deze cultuurhistorische lijn te behouden. Het is een kans deze steeg te gebruiken als onderdeel van een recreatieve route, waarbij mogelijk het verdwenen historisch verloop richting noordwesten hersteld kan worden.

rieviernatuur in de buitenpolder met zomerkaden en herkenbaar ontginningspatroon, inundatieveld

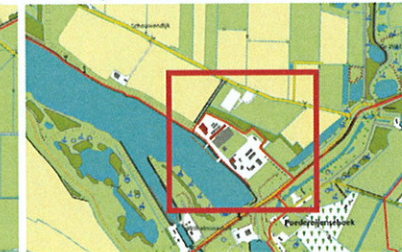
KANSEN VOOR GEBRUIK

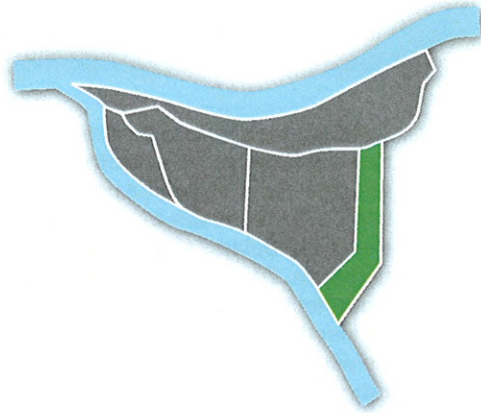
- waarborg het functioneren en de veiligheid van het pompstation van de DZH en het bedrijventerrein Munnikenland**
zorg voor landschappelijke inpassing van de veiligheidsmaatregelen. Als het Duinwaterbedrijf en/of het bedrijventerrein met aangrenzend NAM-terrein buitendijks komen te liggen, zijn veiligheidsmaatregelen noodzakelijk. Dit vraagt om een goede landschappelijke inpassing. Bij het DZH is afstemming op de ontwikkeling van de zichtlijn batterij Brakel-Slot Loevestein noodzakelijk.
- geef het resterende binnendijks gebied een zinvolle bestemming**
Een aantal van de mogelijke dijkverleggingen zal leiden tot een binnendijkse ruimte tussen de nieuwe winterdijk en Den Nieuwendijk. Laat dit geen 'rest-ruimte' worden. Geef dit gebied een zinvolle, duurzame bestemming, afgestemd op de gewenste natuurontwikkeling. Denk hierbij bijvoorbeeld aan een functie gekoppeld aan de DZH (wateropslag of -zuivering), recreatief medegebruik of een landgoed en een natuurfunctie als nieuwe boezem t.b.v. de verbetering van de kwelsituatie van de Boezem van Brakel. Onderzoek hierbij ook de mogelijkheden voor de landbouw.
- maak polder geschikt voor extensieve recreatie gericht op natuurbeleving**
Aanknopingspunten voor recreativeroutes zijn historische lijnen in het landschap, zoals de Schouwendijk en de Blinde Steeg en de historische kavelpatronen en vanaf de hooggelegen randen, de omringende dijken.

waarborg veiligheid pompstation DZH

waarborg veiligheid bedrijventerrein

Den Nieuwendijk & de Boezem van Brakel

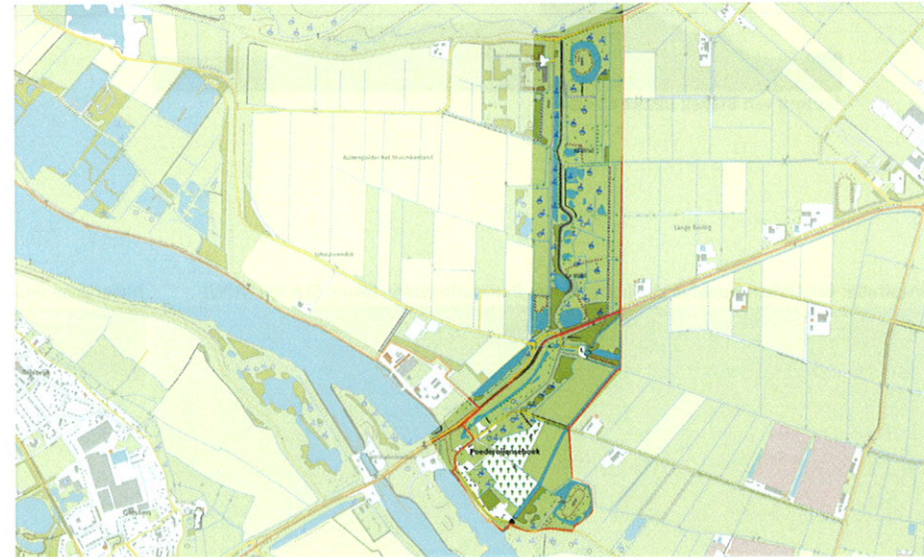
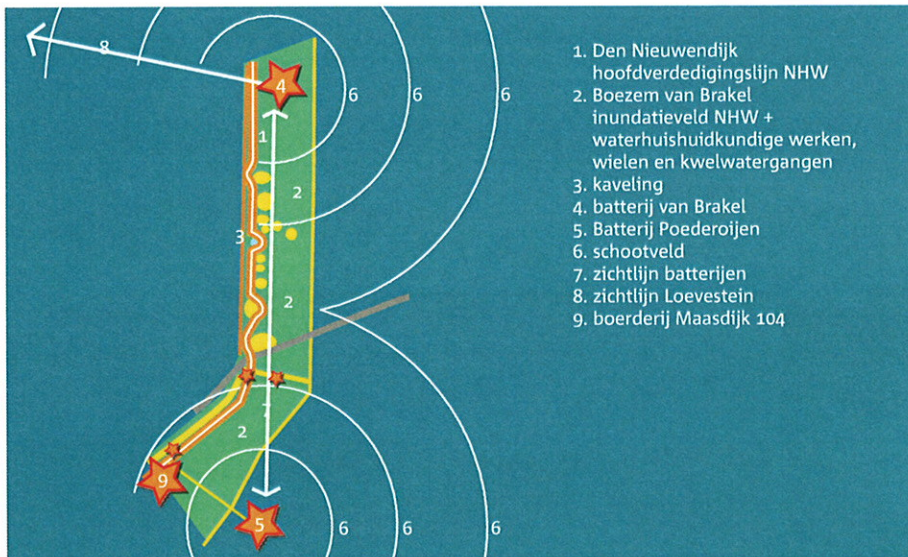
Kernkwaliteit

De Boezem van Brakel, omstreeks de 14de /15de eeuw aangelegd als waterberging, is een idyllisch landschap met rietvelden, wielen, griendhout en schraalgraslanden. Dit gebied heeft hoge natuurwaarden, 2 wielen zijn HEN-water. De belangrijkste structuurdrager is Den Nieuwendijk, de hoofdverdedigingslijn van de NHW. De dijk heeft een idyllisch, informeel karakter door de beplantingen en het slingerende verloop. De Boezemvliet begrenst de Boezem aan de oostzijde. Ten westen van Den Nieuwendijk is de Kaveling van belang. De Boezem is onderdeel van de inundatievelden van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Markante objecten zijn de batterijen van Brakel en Poederrijen en het ingenieuze stelsel van waterhuishoudkundige werken.

Ontwerppogave

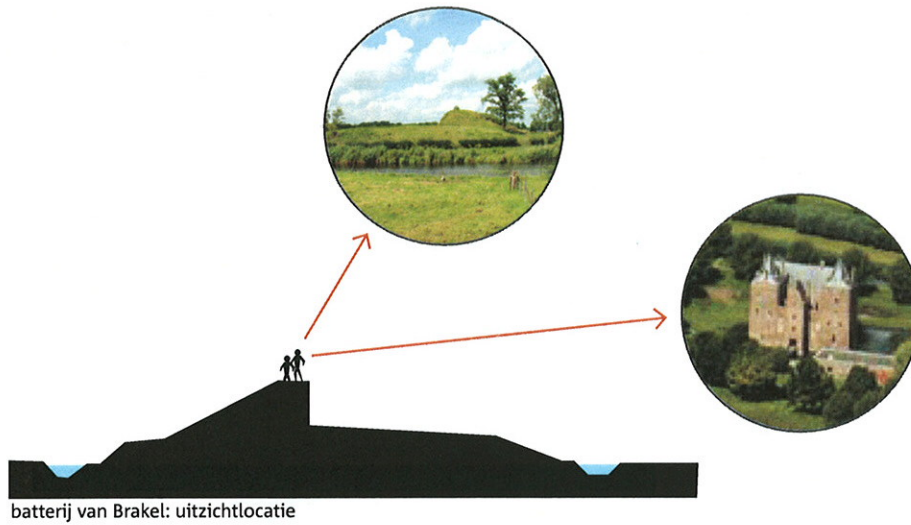
natuurlijk, idyllisch Linielandschap

Den Nieuwendijk & de Boezem van Brakel ligt in het zoekgebied voor de dijkverlegging; de belangrijkste ontwerppogave. De integrale opgave is het behouden en ontwikkelen van de natuurwaarden (EHS, EVZ, Gelderse Natuurparels, Natura 2000) in combinatie met het versterken van de Nieuwe Hollandse Waterlinie (Linieperspectief), waarbij de kernkwaliteiten versterkt worden.

BLAUW: wateropgave is leidend

- stem de dijkverlegging af op de kernkwaliteiten
Dit deelgebied ligt in het zoekgebied voor de dijkverlegging. De nieuwe dijk kan ten westen van Den Nieuwendijk komen te liggen, op Den Nieuwendijk of kan de oostgrens van de Boezem van Brakel gaan vormen. Dit zoekproces vraagt een zeer zorgvuldige afweging en ontwerpnd onderzoek. In hoofdstuk drie is hier nader op ingegaan.

batterij van Brakel: uitzichtlocatie

GROEN: rivierdynamiek stuurt natuur

- behoud en ontwikkel de natuurwaarden van de Boezem van Brakel
Het is van belang de hydrologische situatie voor de toevoer van (matig voedselarme) kwel in de Boezem te verbeteren ter verbetering van de biodiversiteit. De zandbaan in de ondergrond biedt mogelijk aanknopingspunten. Het is van belang een scheiding tussen het natuurwater en landbouwwater te maken. Zo wordt de boezem geïsoleerd van de omgeving. Door het rivierwater zo dicht als mogelijk naar de boezem te brengen, wordt de kweltoevoer verbeterd. De wielen en kwelwatergangen zijn 'blijf af-gebieden' vanwege de hoge natuurwaarden.
- onderzoek mogelijkheden voor uitbreiding van de Boezem aan de zuidzijde
Uitbreiding van de Boezem ten zuiden van de Van Heemstraweg en/of ten westen van Den Nieuwendijk levert een meer robuuste landschaps- en natureenheden op. Kansen en knelpunten moeten onderzocht worden.

inspiratie: versterken hoofdverdedigingslijn en inundatievelden (bron: SLA iov NHW)

historische inundatie (bron: NHW)

inspiratie: inundatie, recreatie & architectuur (bron: SLA iov NHW)

GOUD: cultuurhistorie als leitmotiv

- behoud en versterk de openheid van de schootsvelden, maak de inundatievelden beleefbaar**
Openheid in de schootsvelden van de batterijen van Brakel en Poederoijen, ten oosten van Den Nieuwendijk moet versterkt worden. Het inundatieveld van de Nieuwe Hollandse Waterlinie ligt ten oosten van de dijk (inclusief de Boezem). Ten westen is de polder Het Munnikenland onderdeel geweest van een ouder inundatiesysteem van de Waterlinie. Een natte inrichting benadrukt het inundatiesysteem. Het is van belang dat beide gebieden zichtbaar zijn vanaf Den Nieuwendijk.
- ontwikkel de historische zichtlijnen**
Bovenop de batterij Brakel is weids uitzicht over de omgeving mogelijk. Aanpassingen in de rand van beplantingen rondom Slot Loevestein maken waarschijnlijk het Slot zichtbaar. De bovenzijde van de batterij moet toegankelijk gemaakt worden als uitzichtlocatie en onderzocht moet worden of en hoe de zichtlijn tussen beide batterijen hersteld kan worden.
- versterk de beleving van Den Nieuwendijk als hoofdverdedigingslijn**
Door de dijk op te nemen in het routenetwerk en vanaf de dijk de typische NHW-elementen zichtbaar te laten zijn, wordt deze historische hoofdverdedigingslijn beter beleefbaar. Maak de dijk vanaf de omgeving beter zichtbaar door selectief beplanting te verwijderen. In de huidige situatie is de dijk teveel 'verstopt in het bos'.
- respecteer historische elementen**
Op en langs Den Nieuwendijk liggen tal van historische elementen, zoals de Kaveling, waterputten, wielen, verdedigingswerken, het Mansvelder gemaal en de consolidatiesluizen (Brakelse Dubbelsluis, Poederoijense Sluis, Veld- en Binnensluis). In de Boezem ligt een ingenieus stelsel van waterhuishoudkundige werken. Respecteer en benut deze elementen en maak ze beleefbaar.

hoge natuurwaarden wielen

batterij Poederoijen: natuur en recreatie

batterij Brakel: natuur en recreatie

inspiratie: zichtbaarheid batterijen

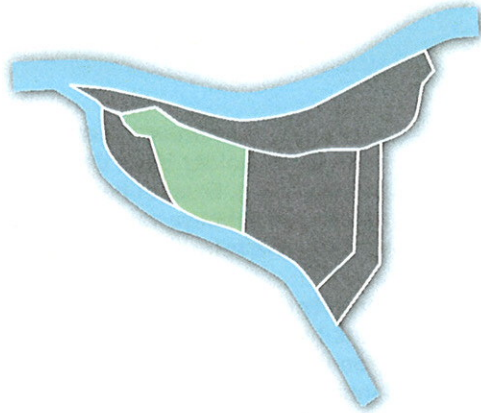

hoofdverdedigingslijn recreatieroute

KANSEN VOOR GEBRUIK

- benut Den Nieuwendijk als recreatieroute**
Neem Den Nieuwendijk op in het langeafstandsnetwerk van de Nieuwe Hollandse Waterlinie, met de bijbehorende huisstijl, gericht op beleving van de typische liniekenmerken en de landschaps- en natuurwaarden. Sluit aan op de ontwikkeling van het recreatief transferium langs de Van Heemstraweg.
- benut de batterijen van Poederoijen en Brakel voor recreatie**
De beide batterijen zijn markante objecten van de Linie. Openstelling van (één van) de batterijen draagt bij aan de beleving. Door de hoge ligging liggen hier kansen voor inrichting van uitzichtlocaties, gericht op Slot Loevestein, het onderlinge zicht op de batterijen en de beide inundatievelden. In het vervolgproces moeten de mogelijkheden voor herstel en ontwikkeling van de batterijen nader onderzocht worden. Denk o.a. herstel van brug en opstallen van de batterij Poederoijen en het aanpassen van de terreininrichting voor recreatie. Het is van belang de natuurwaarden, zoals het vleermuisverblijf, te respecteren.
- zorg voor een goede inpassing van de NHW in de reconstructie van de N322**
De N322 wordt gereconstrueerd, in de directe nabijheid van Den Nieuwendijk. Afstemming van beide plannen is noodzakelijk en een kans om de hoofdverdedigingslijn zichtbaar te maken. Deze ontwikkeling moet in samenhang met de ontwikkeling van het recreatief transferium worden bekeken.

De Waarden bij Loevestein

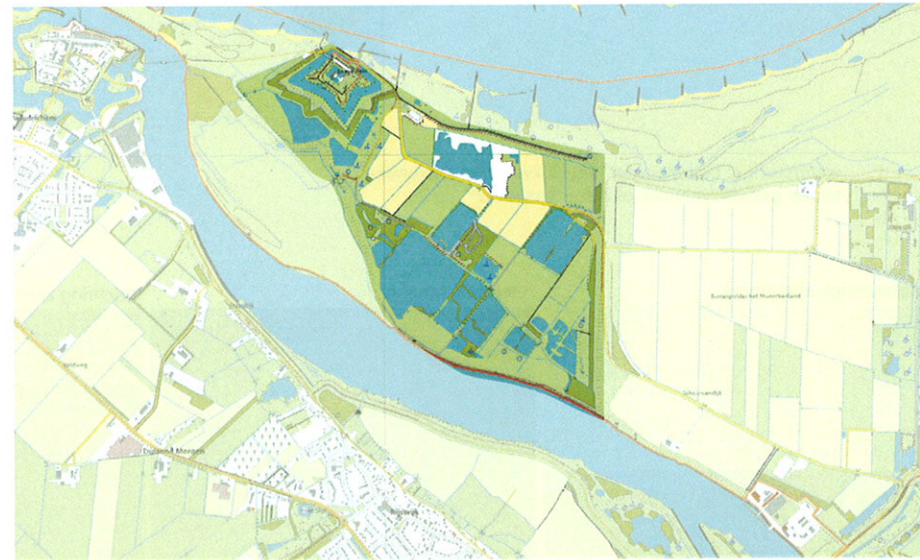
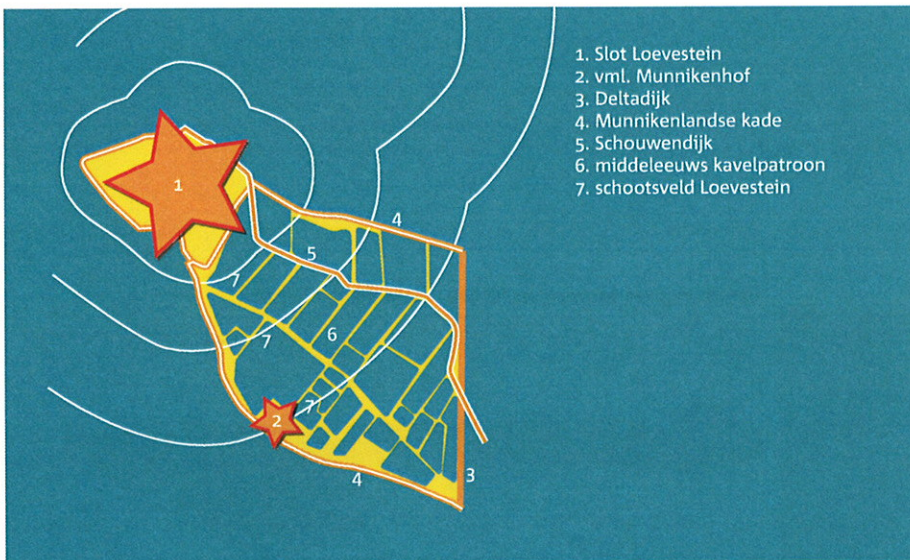
Kernkwaliteit

De Waarden bij Loevestein zijn laaggelegen, in de overgang naar het kommenland-schap. Het is een buitenpolder: buitendijks, in cultuur gebracht gebied. Deze inter-actie tussen rivierdynamiek en menselijke ontginning is de kernkwaliteit. Het is wel een sterk aangetast landschap door de vele kleiputten en tichelgaten. Dragers van de ruimtelijke structuur zijn de Munnikenlandse kade, als begrenzing van de buiten- polder, en het middeleeuwse kavelpatroon. Slot Loevestein is het grote landmark in de waarden. Het terrein van het voormalige Munnikenhof, de vestigingsplaats van de monniken, is een belangrijke plek gezien de ontginningsgeschiedenis van Mun- nikenland. Een deel van het gebied is natuurreservaat.

Ontwerppogave

riviernatuur in de buitenpolder, in de schaduw van Slot Loevestein

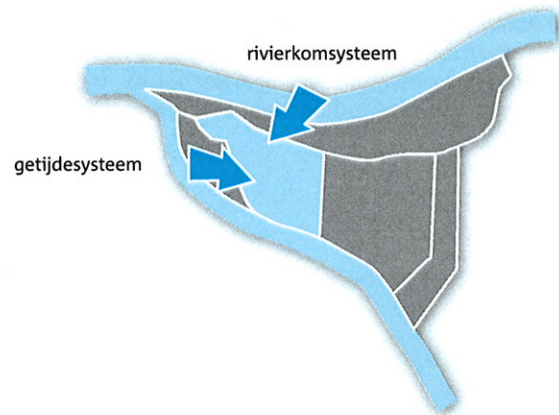
De ontwerppogave voor de Waarden bij Loevestein is het combineren van ruimte maken voor water met het ontwikkelen van riviernatuur, ingepast in het cultureel-rijke ontginningspatroon van de buitenpolder met Slot Loevestein als zichtbaar icoon.

BLAUW: wateropgave is leidend

- maak gebruik van vlakvormige afstroming**
Geef het water meer ruimte door het gebruik van vlakvormige afstroming. Dit sluit aan bij het natuurlijk overstromingsprincipe van deze komgronden.
- markeer de waterpassages in de Munnikenlandse kade**
Uit nader onderzoek moet blijken of plekgewijze verlagingen of openingen in de zomerdijken nodig zijn om het water in de buitenpolder in te laten. Als dit nodig is, dan zijn dit ontwerpaanleidingen om de dijk ter plekke te verbijzonderen.

watersturing: buitenpolder met vlakvormige afstroming
keuze: getijdedynamiek of rivierdynamiek?

GROEN: rivierdynamiek stuurt natuur

- ontwikkel riviernatuur: rivierkomsysteem of getijdedynamiek**
In de buitenpolder biedt de gedempte rivierdynamiek kansen voor moerasontwikkeling. Er moet een principiële keuze gemaakt worden voor het inrichten ten behoeve van de getijdedynamiek of het natuurlijk functioneren van het rivierkomsysteem.
- verbeter de natuurlijke inrichting van de zandputten en tichelgaten**
Denk hierbij aan het verondiepen van de plassen (in combinatie met ontgroningen) en herinrichten van de oevers of het verwijderen of laten verlanden van de plassen.
- maak hoogwatervluchtplaatsen**
In deze laaggelegen polder is het van belang dat de grazers voldoende hoogwatervluchtplaatsen hebben. Zoek aanknopingspunten bij natuurlijke hoogtes, dijken of historische bewoningsplekken.

vlakvormige afstroming

referentie moeras

inrichting zand- en kleiputten

ontwerpogave: instroomopeningen rivierwater door de dijk

GOUD: cultuurhistorie als leitmotiv

- behoud de Munnikenlandse kade als structurerende lijn**
De Munnikenlandse kade is van oudsher de ruimtelijke begrenzing van de Waarden van Loevestein; de kade maakt het gebied tot een buitenpolder. De Munnikenlandse kade begrenst al sinds de 13de /14de eeuw het Munnikenland en daarom is deze landschapsstructuur van grote historische waarde!
- benut het middeleeuwse kavelpatroon voor herinrichting**
Het historisch kavelpatroon is kenmerkend voor de ontginning van de Waarden. Het is van belang dit kenmerkende kavelpatroon te benutten in het ontwerp voor de toekomstige inrichting, bijvoorbeeld voor het recreatief padenstelsel.
- creëer openheid in de schootsvelden van Slot Loevestein**
De Waarden van Loevestein liggen in de schootsvelden van Slot Loevestein. Ontwerppunt is het creëren van openheid. Hierdoor wordt het Slot, als icoon van Munnikenland, beter zichtbaar in het landschap. Het is ook van belang dat er in noordzuidrichting doorzichten ontstaan, zodat vanaf de Schouwendijk de ligging tussen beide rivieren zichtbaar is.
- benut historische relictten**
Gebruik historische relictten voor de herinrichting, zoals een restanten van het oud spoortracé (gebruikt tijdens de ontkeiing), bijvoorbeeld als onderdeel van een route.

KANSEN VOOR GEBRUIK

- benut de Munnikenlandse kade als wandelpromenade**
Een wandelroute over de kade biedt kansen voor het beleefbaar maken van de diverse kwaliteiten van het gebied. Door de hoge ligging zijn de dijken grote delen van het jaar goed toegankelijk.
- ontwikkel struinroutes door de Waarden**
De Waarden zijn laaggelegen en nat. Het is interessant voor natuurvorsers om, met laarzen aan, te dolen door het gebied.
- stem beheer en inrichting af op gewenste openheid**
Begrazingsbeheer is noodzakelijk om de gewenste openheid van het schootsveld veilig te stellen. Zonder begrazing zal het gebied verdichten met oobos. Dit vraagt om een inrichting waarbij de waarden goed toegankelijk zijn voor vee.
- houd Slot Loevestein bereikbaar**
Voor de bereikbaarheid van Slot Loevestein over de weg zijn drie opties in beeld, die nader onderzocht moeten worden: over de Munnikenlandse kade - noord (langs de Waal), over de Munnikenlandse kade - zuid (langs de Afgedamde Maas) over over de Schouwendijk. Alledrie de opties vragen om een zeer zorgvuldig ontwerp om deze historische structuurlijnen om te vormen tot toegankelijke weg met kwaliteit.

paden in middeleeuws kavelpatroon?

contrast cultuur-natuur

middeleeuwse verkaveling

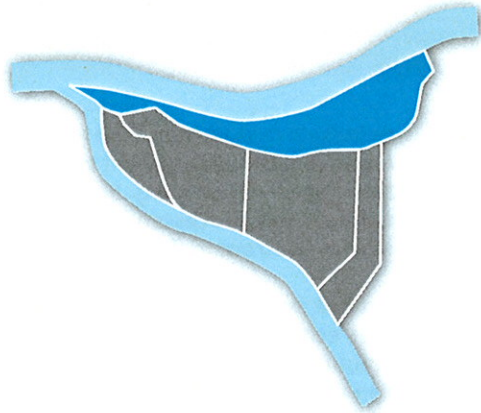

benut Slot Loevestein identiteit Waarden

restanten spoortracé ontkeiing

Brakelse Benedenwaarden

Kernkwaliteit

Kernkwaliteit van de Brakelse Benedenwaard is het natuurlijk rivierpatroon van geulen en ruggen. Het westelijk deel van De Brakelse Benedenwaard is een gave uiterwaard, met een waardevol stelsel van richels, oude geulen en moerasbeddingen. Door de gaafheid van de ondergrond is een deel van de uiterwaard aangemerkt als aardkundig waardevol (GEA-object). Het reliëfpatroon van gebogen geulen en richels evenwijdig aan de rivier is de drager van de ruimtelijke structuur. Deze structuur wordt ondersteund door een aantal oude strangen, de Bloemstrang en de Sneepkil, en de Brakelse uitwatering. De Bloemplaats heeft hoge botanische waarden. Bijzonder historisch gegeven is het verdronken buurtschap. Nabij het kasteel en het Rechthuis lag in het verleden een buurtschap in de huidige Brakelse Benedenwaard. Dat buurtschap is de rivier is verdwenen en de dijk is in de loop der tijd meer landinwaarts komen te liggen.

Ontwerppopgave

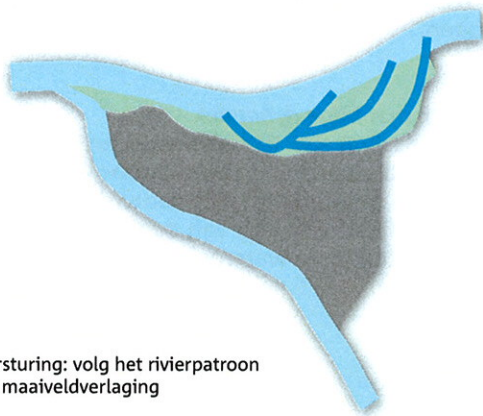
natuurlijk rivierlandschap met hoge dynamiek

De ontwerppopgave voor de Brakelse Benedenwaarden is het creëren van ruimte voor het water waarbij het karakteristieke rivierpatroon van geulen en richels wordt versterkt, zodat de rivier de ruimte krijgt een natuurlijk landschap te vormen. De Brakelse Benedenwaard onderscheidt zich van de Gandelwaard door een hoge rivierdynamiek met grote fluctuaties in waterpeilen en –snelheden.

BLAUW: wateropgave is leidend

- **behoud het natuurlijk reliëfpatroon van geulen en richels**
De gaafheid van het reliëf is een belangrijke kernkwaliteit. Het is van belang hier zeer zorgvuldig mee om te gaan.
- **gebruik reliëfvolgende maaiveldverlaging om ruimte voor water te maken**
Door de natuurlijke lage delen uit te graven en oude strangen te benutten wordt het rivierpatroon versterkt. Eventueel kunnen hoge delen opgehoogd worden. Zo kan de basis voor een nieuw geulenstelsel gelegd worden, op een manier zoals de rivier het zelf ook zou doen.

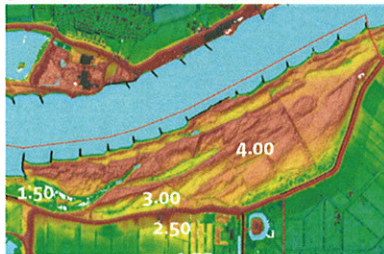

principe watersturing: volg het rivierpatroon
reliëfvolgende maaiveldverlaging

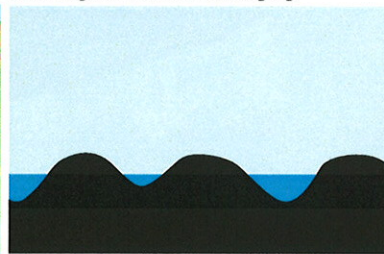
GROEN: rivierdynamiek stuurt natuur

- **ontwikkel hoogdynamische riviernatuur**
Neem maatregelen gericht op het op gang brengen van het proces van aanzanding en rugvorming. Benut de zandsedimentatie als motor voor nieuwe natuur. Deze processen zullen leiden tot ontwikkeling van geulen, slikkige oevers en stroomdalgraslanden.
- **gebruik de natuurlijke hoogteverschillen**
Laat een natuurlijk geulenpatroon ontstaan met daartussen hooggelegen natuureilanden. Met reliëfvolgende maaiveldverlaging kunnen geulen worden aangelegd. Benut de Bloemstrang, Sneepkil en Brakelse uitwatering. De eilanden zijn bruikbaar als hoogwatervluchtplaats.
- **respecteer bestaande natuurwaarden**
De maatregelen gericht op het op gang brengen van het natuurlijk rivierproces moeten met respect voor de bestaande natuurwaarden genomen worden. Dit betekent o.a. behoud van de bronpopulaties, zoals op de Bloemplaat. Natuurbeleid en -wetgeving is leidend.

gebruik het door de rivier gevormd reliëf

reliëfvolgende maaiveldverlaging

beleving van de Waal: natuurlijke en economische dynamiek

Brakelse Benedenwaard = Natura 2000

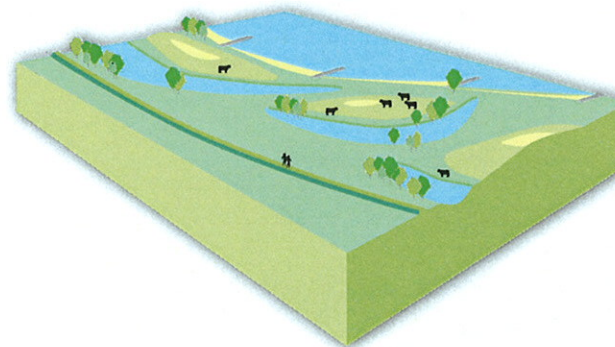

GOUD: cultuurhistorie als leitmotiv

- creëer openheid in de schootsvelden van de batterij Brakel en Slot Loevestein**
De Brakelse Benedenwaard ligt aan de westzijde in het schootsveld van Slot Loevestein en aan de oostzijde in het schootsveld van de batterij van Brakel. Hier is openheid uitgangspunt voor inrichting en beheer.
- gebruik het Hoekse Sluisje als cultuurhistorisch relict**
In de Brakelse uitwatering ligt het Hoekse Sluisje. Zorg voor een inpassing in het toekomstig natuurgebied.
- vertel het verhaal van het verdrongen buurtschap**
Het verdrongen buurtschap nabij het voormalig kasteel is een historisch verhaal dat de identiteit van de plek versterkt. Het spreekt tot de verbeelding. Zorg dat dit verhaal in het terrein verteld wordt of zichtbaar wordt gemaakt.

KANSEN VOOR GEBRUIK

- ontwikkel mogelijkheden voor extensieve natuurrecreatie**
Maak de riviernatuur toegankelijk door aanleg van struinpaden over de hoge delen en benut de dijk als wandelpromenade met uitzicht over de uiterwaard. Onderzoek aanknopingspunten bij het 'verdrongen buurtschap'.

impressie Brakelse Benedenwaarden:
natuurlijk rivierenlandschap van geulen en hoge ruggen

inspiratie: verdrongen buurtschap

verwijderen kavelgrensbeplanting

markant detail: wonen in de uiterwaard

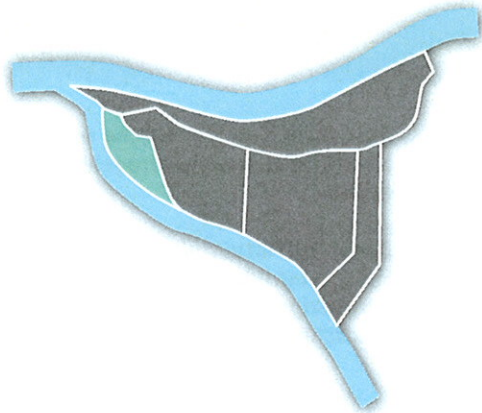

struinen door de natuur

omvorming landbouw naar natuur

Gandelwaard

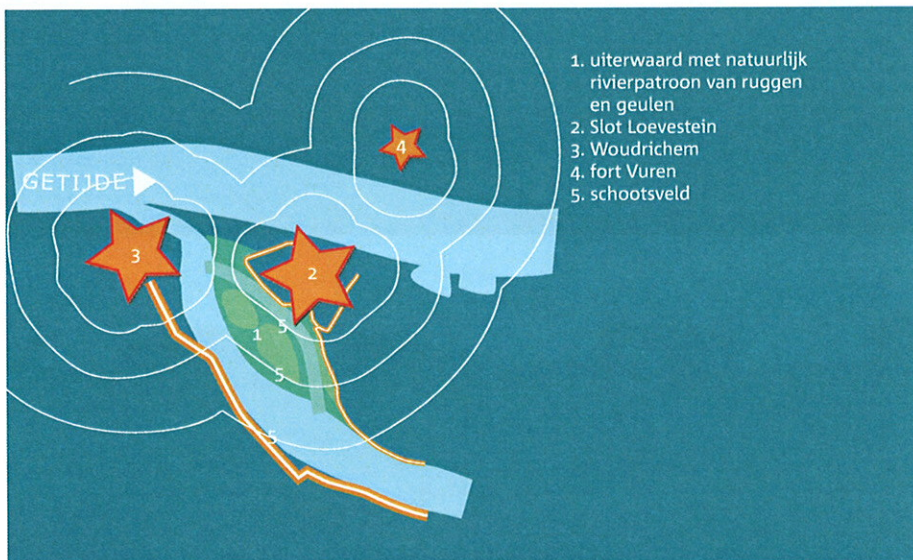
Kernkwaliteit

De Gandelwaard kenmerkt zich door een natuurlijk reliëf, met hooggelegen rivierduinen, laagten en een oude strang. Deze rivier vormen structureren de uiterwaard. Bijzonder is de historische setting van de Vestingdriehoek: de uiterwaard ligt in de nabijheid van Slot Loevestein en Woudrichem.

Ontwerppogave

natuurlijk rivierlandschap met getijdewerking in de schaduw Vestingdriehoek

De ontwerppogave voor de Gandelwaard is het creëren van ruimte voor het water waarbij de getijdewerking wordt benut. De rivier moet de ruimte krijgen een natuurlijk landschap te vormen. De Gandelwaard onderscheidt zich van de Brakelse Benedenwaard door een lagere rivierdynamiek met getijdewerking.

BLAUW: wateropgave is leidend

- **behoud het natuurlijk reliëf**
Het natuurlijk reliëf in het patroon van de rivier is een belangrijke kernwaarde. Het is van belang hier zeer zorgvuldig mee om te gaan.
- **gebruik reliëfvolgende maaiveldverlaging om ruimte voor water te maken**
Door de natuurlijke laagten uit te graven en de oude strang te benutten wordt het rivierpatroon versterkt. Eventueel kunnen hoge delen opgehoogd worden. Zo kan de basis voor een nieuw geulenstelsel gelegd worden, op een manier zoals de rivier het zelf ook zou doen.
Dit principe sluit aan op de huidige plannen voor de ontgronding van de Gandelwaard (autonome ontwikkeling).

watersturing: gebruik reliëfvolgende maaiveldverlaging en benut getijdedynamiek

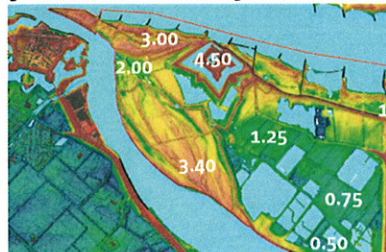
GROEN: rivierdynamiek stuurt natuur

- **ontwikkel laagdynamische riviernatuur, afgestemd op getijdewerking**
Neem inrichtingsmaatregelen gericht op het benutten van de getijdedynamiek.
- **benut het natuurlijk reliëf voor natuurontwikkeling**
Het natuurlijk rivierpatroon van ruggen, rivierduinen, laagten en de nog aanwezige strang biedt een goede basis voor een natuurlijk uiterwaardenlandschap.

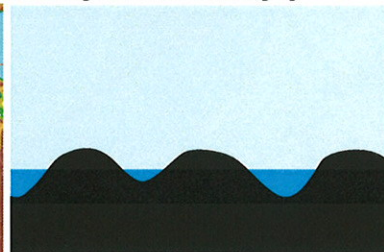

impressie Gandelwaard na ontgronding (bureau Strooming)

gebruik het door de rivier gevormd reliëf

reliëfvolgende maaiveldverlaging

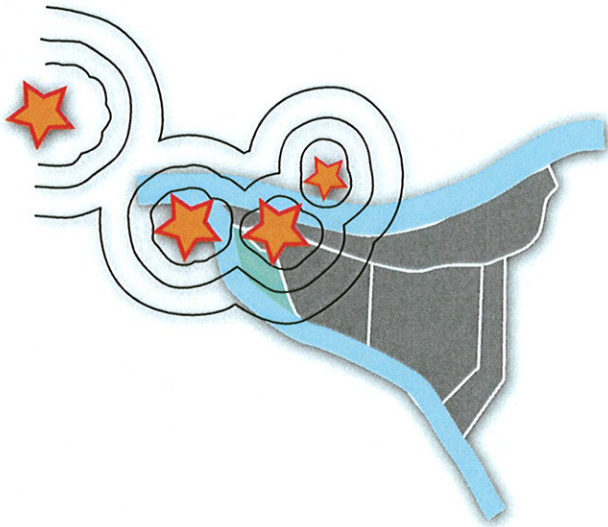

natuurlijke begrazing

GOUD: cultuurhistorie als leitmotiv

- ☀ *creëer openheid in het schootveld van Slot Loevestein*
De Gandelwaard ligt in het schootveld van Slot Loevestein. Openheid is hier het uitgangspunt. Tevens is bij een open Gandelwaard zicht mogelijk op Slot Loevestein vanaf de dijk aan de zuidzijde van de Afgedamde Maas.

Gandelwaard in de schaduw van de Vestingdriehoek:
Slot Loevestein, Woudrichem, Gorinchem en fort Vuren

KANSEN VOOR GEBRUIK

- 📍 *ontwikkel mogelijkheden voor extensieve natuurrecreatie*
Maak de riviernatuur toegankelijk door aanleg van struinpaden en benut de zomerdijk als uitzichtlocatie. Mogelijk kunnen de eilanden gebruikt worden als natuurcamping. Stem de recreatieve routes af op het netwerk in de omgeving, zoals de route naar de veerdienst van Slot Loevestein.
- 📍 *combineer de ontgronding met natuurontwikkeling en ruimte voor de rivier*
Het is van belang de uitvoering van de ontgronding in de Gandelwaard af te stemmen op het planproces van het project Munnikenland, zodat de gewenste ruimte voor het water en de natuur- en recreatieontwikkeling bereikt wordt.

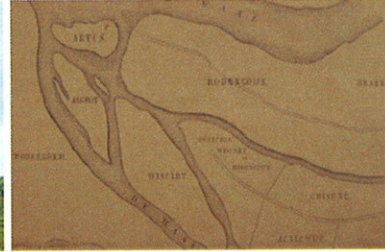
Slot Loevestein

silhouet Woudrichem

eilanden en kreken voor de bedijking

struinnatuur

